

Univerzum Stivena Univerzuma

ili slučaj subverzivnog dečastva i netradicionalne porodice u animiranoj seriji

Stefan Simić

Generacija 2016/17

Apstrakt

U ovom radu pokušaću da objasnim tezu o načinu na koji se gradi priča u Stivenu Univerzumu, praćenjem ideje „okretanja naglavačke“ pojedinih elemenata narativa u već uspostavljenom narativu fantastičnih i naučnofantastičnih sadržaja koji rezultuje formiranjem novih mesta preko kojih se ustanovljeni arhetipovi mogu razgraditi ili posmatrati na drugačiji način. Kroz detaljnu analizu jedne epizode govorim o reprezentaciji netradicionalne porodice, a pozivajući se na istu ideju izokretanja, objašnjavam kako je konstruisan model maskuliniteta u Stivenu Univerzumu, kao i zašto bi ovaj model mogao biti značajan.

Ključne reči: Stiven Univerzum, naučna fantastika, netradicionalna porodica, „okretanje naglavačke“

Univerzum Stivena Univerzuma

ili slučaj subverzivnog dečastva i netradicionalne porodice u animiranoj seriji

Stefan Simić

„Nekada davno u jednoj dalekoj zemlji“ ili uvod

„Druga zvezda desno i pravo do svitanja“ ili šta je *Steven Universe*

Garnet : First you need a gem at the core of your being. Then you need a body that can turn into light. Then you need a partner you can trust with that light.

Greg: Metaphorically?

Garnet: Literally

Steven Universe (Stiven Univerzum) je televizijska animirana serija u formi jedanaestominutnih epizoda, koju je kreirala Rebeka Šugar (Rebecca Sugar) za američku televizijsku mrežu *Cartoon Network* (CN). Prva epizoda prikazana je 4. novembra 2013. godine sa premijernom gledanošću od 1,86 miliona gledaoca i gledateljki. Radnja je smeštena u malom, fiktivnom Bič Sitiju (*Beach City* – gradu plaže) na istočnoj obali Sjedinjenih Američkih Država, a glavni junak je Stiven Univerzum, poludečak – polučarobni vanzemaljac. On živi sa tri čarobne vanzemaljke, vanvremenska bića koja projektuju svoja tela preko dragulja koji su izvor i sama srž njihovog postojanja i moći. Garnet, Ametist i Perl (Garnet, Amethyst i Pearl – biser) su Stivenova usvojena porodica i one ga uče neophodnim lekcijama da bi postao punopravan član njihove grupe poznate kao Kristalni dragulji (*Crystal gems*). Stivenova majka (Rouz Kvarc) je bila predvodnica Kristalnih dragulja, a otac je muzičar u koga se Rouz zaljubila. Stivenova majka se odrekla tela da bi donela Stivena na svet, tako da Stiven poseduje njen dragulj – Ružičasti kvarc, i pokušava da probudi moći koje je njegova majka imala.

„Slatka mala izvrnuta torto“ ili okretanje poznatih narativa naglavačke

„Krenula sam od nečeg što sam najbolje znala kad sam počela rad na Stivenu“, kaže Rebeka Šugar, čime je htela da naglasi da je krenula od lika Stivena koga poznaje celog života

jer je dikretno inspirisan njenim mlađim bratom (Stiven Šugar), koji je ujedno i animator pozadina na ovoj animiranoj seriji (Smith Zack, 2013).

Ova rečenica me je navela da u promišljanju o kontekstu ove animirane serije ubacim i pitanje odakle dolazi kreatorka crtanog filma i koje su bile njene namere kad je počela rad na njoj? Ili, šta je to Rebeka Šugar znala i šta je sa tim znanjem nameravala da postigne?

U grupnom intervjuu za *Njujork Tajms* u kojem su predstavljene nove nade američke animacije, Rebeka Šugar, tada u realizaciji projekta „Stiven Univerzum“, na zapažanje da je ona prva žena na CN koja je samostalna kreatorka jednog crtanog filma, odgovara da je zbog toga pod velikim pritiskom. Ovo je prvi put da se u medijima pominje činjenica da je CN najzad ima samostalnu kreatorku jedne animirane serije. CN je satelitski i kablovski televizijski kanal koji postoji od 1992. godine i deo je multinacionalne medijske kompanije „Tajm Vornor“, koja između ostalih uključuje i HBO, a treća je najveća kompanija te vrste u svetu posle „Volt Diznija“ i „Komkasta“. Godina u kojoj se objavljuje ovaj članak je 2013. Ove činjenice formiraju sliku o tome ko je bio zadužen za kreiranje sadržaja koji su kozumirala deca u SAD i ostatku sveta.

Osnovnu ideju o svom projektu Rebeka Šugar sumira kao ideju **reverznog eskejpizma** opisujući svoju kovanicu kao pretpostavku: šta bi bilo kad bi neki fantastični, magični likovi sa druge planete bili zainteresovani da vode jedan običan svakodnevni ljudski život. Ova izjava mi je dala kompas preko koga sam posmatrao i analizirao konstrukciju i značaj tema koje su me zanimale u ovom crtanom filmu. Postavio sam teoriju da je ideja „reverzije“ tj. „izokretanja“ ključna za formiranje priče i dalju analizu sam radio oslanjajući se na tu teoriju. Kreatorka serije preokreće delove narativa u svetu animirane fantazije, i nikad ne dolazi do loma strukture priče, padanja u apsurd, ili narušavanja integriteta pripovedanja jednog od najstarijih žanrova priča, priča o putu heroja tj. odrastanju i stasavanju glavnog junaka. Ono što izokretanje elemenata narativa uspeva jeste da nam da novi ugao posmatranja istih priča. Rebeka Šugar navodi kako je inspiraciju za svoju animiranu seriju skupljala celog života, i da je sve što je volela nagurala u ovaj projekat, pa ću se tako i ja u daljem tekstu pozivati na neke od izvora njene inspiracije (kako vizuelne tako i narativne). Inspiracija, kako navodi autorka, uključuje japansku animaciju, različite tradicije evropske animacije, kanadsku animaciju, video igrice, nezavisne grafičke romane, stripove i slično.

„Ogledalce, ogledalce...ko sam ja?“ ili namera proizvođačice sadržaja

Činjenica da je Rebeka Šugar prva žena koja je nezavisno kreirala animiranu seriju na CN i stvorila čitavu plejadu raznovrsnih ženskih likova već je u najranijim intervjuima pokrenula pitanja o namerama autorke. U intervjuu za *Entertejment Vikli* na pitanje da li je namerno u seriju o dečaku ubacila jake ženske likove, ona odgovara: „Da, potpuno sa namerom. Moj cilj sa ovom serijom je bio da razrušim, a da se potom igram sa izgradnjom roda u crtanim filmovima za decu, jer verujem da je apsurdna ideja da mora postojati radikalna razlika između crtanih filmova koji su za devojčice i onih koji su za dečake“ (Howe-Smith, Nia 2015).

Na sledeće pitanje o krajnjoj nameri svog projekta i o tome da li moramo za decu rodno označavati sadržaje koje konzumiraju ili bi trebalo da ih pustimo da odrastaju bez nametanja roda, Rebeka Šugar kaže: „[...] delom je to definitivno to (odnosi se na deo da ne moramo sve rodno obeležiti), ali za mene, zapravo, ovo je priča o mom mlađem bratu koju ja želim da prenesem, i to je moj cilj sa ovim crtanim filmom“ (Howe-Smith, Nia 2015).

Prethodni radni zadatak Rebeke Šugar na kreiranju animirane serije „Vreme za avanturu“ (“Adventure time”) se lepo nadovezuje kao primer onoga o čemu ona govori u prethodno navedenom intervjuu. Jedna od najzapaženijih epizoda na kojoj je učestvovala kao autorka teksta, kompozitorica i storibord artist bila je „Fiona and Cake“, deveta epizoda treće sezone, gde je prikazan fiktivni univerzum unutar fiktivnog univerzuma crtanoog filma sa zamenjenim rodovima svih karaktera. Tako umesto muškog roda dva glavna junaka imamo dve glavne junakinje koje se nose sa svojim problemima. Ova epizoda je omaž kulturi fanfikcije i *gender beding*-a¹ koja je prevalentna na internet portalima obožavalaca i obožavateljki ove animirane serije. Uspeh ove epizode je doveo do toga da Fiona i Kejk (alternativna imena glavnih junaka Fina i Džejka) imaju progresiju svoje priče nezavisno od centralne priče o dva glavna junaka.

Dakle, daljoj analizi pristupiću imajući na umu da je autorka svesno pokrenula teme kojima smo se između ostalih bavili na Ženskim studijama, kao i da je o tim temama promišljala u feminističkom duhu. Nadovezujući se na to, ja sam dalje promatrao teme ovog rada koristeći

¹ Fanfikcija je naziv za pojavu da obožavaoci/teljke i pratioci/teljke nekog sadržaja proširuju priču koju taj sadržaj ima koristeći likove i svet tog sadržaja da stvore nove priče, odnose i dešavanja. *Gender beding* je termin za jedan od žanrova fanfikcije gde se obrću rodovi nekih ili svih likova originalnog sadržaja.

teorijske okvire postfeminizma onako kako je definisan u tezi *Gendering knowledge in popular culture* (Duhaček 2013, 43).

„Toto, bojim se da više nismo u Kansasu“ ili likovi i radnja unutar fantastičnog univerzuma

Prva sezona animirane serije strukturirana je po principu *monster of the week* (čudovište nedelje), gde se u svakoj epizodi Kristalni dragulji bore sa jednim neprijateljem, sve dok ne otkrijemo da su ta „čudovišta“ nekadašnji dragulji, sada iskvareni (nepoznatom silom), a da je ono sa čime se Kristalni dragulji zapravo nose nasleđe velikog kosmičkog carstva kome su one pripadale, koje je nekada obuhvatalo i Zemlju. Mitologija serije otkriva nam dalje da je Stivenova majka bila predvodnica pobune protiv matrijarhata Kosmičke imperije Dragulja i da je stala u odbranu organskog života na Zemlji. Pri kraju prve sezone otkrivamo da se matični svet ponovo interesuje za Zemlju, što potvrđuje dolazak još dva Dragulja, Peridot i Džasper, kada saznajemo da Stivenova porodica ima status kriminalaca i otpadnika od društva Dragulja. U drugoj sezoni Peridot se polako okreće na stranu Kristalnih dragulja i pomaže im u spasavanju sveta od geooružja, ogromnog kristala koji je pre više od 5000 godina zakopan u zemlju. Treća sezona dovodi još jednu junakinju, Lapis Lazuli, koja odlučuje da živi na Zemlji i da se pridruži Kristalnim draguljima. Džasper najzad biva pobeđena, a Stiven saznaje da je njegova majka (ubila) slomila dragulj jednoj od četiri vrhovna matrijarha matičnog sveta, Roze dijamantu (Pink Diamond). Četvrta sezona zalazi dublje u likove Kristalnih dragulja. One se polako suočavaju sa prošlošću koju su do sada donekle ignorisale, dok se Stiven nosi sa krivicom koja ga proganja od kada je saznao da njegova majka možda nije savršeno biće puno ljubavi kakvom su je svi u njegovoj okolini predstavljali. Peta, trenutna sezona prati Stivena koji odlazi na matičnu planetu Dragulja, gde mu se sudi za zločin njegove majke. Serija se, u čemu se slažu i kritičari i kritičarke i verni pratioci i pratiteljke serije, zasniva na dobro razrađenim likovima i odnosima koji se razvijaju između njih.

Garnet se u kontekstu američke kulture čita kao afroamerička žena. Odlikuju je sigurnost, izuzetna snaga i brzina, racionalna i hladna glava. Pored svega ovoga, Garnet je rezultat fuzije dva Dragulja i kao takvu je možemo čitati kao otelotvorenje lezbejske veze ili alternativno, kao

lika koji uprkos, ili zahvaljujući disocijativnom poremećaju identiteta, uspeva da bude kamen temeljac grupe ljudi koju čitamo kao porodicu.

Ametist je dragulj koji se često među pratiocima serije čita kao ne-bela žena (*person of color*). Njen neozbiljan stav prema životu, drugarski odnos sa Stivenom i često neodgovorno ponašanje čine da pre preuzima ulogu Stivenove sestre nego surogat majke (uloga koju ispunjavaju ostali Kristalni dragulji). Ispod Ametistine vedre spoljašnjosti lako je videti kompleks niže vrednosti, pa se tako otvara prostor za bavljenje problemima prihvatanja slike o sopstvenom telu.

Perl se među pratiocima i pratiteljicama serije čita ili kao bela žena ili kao azijsko-američka žena. Perl je po rečima Rebeke Šugar neurotična i njoj najbližija. Odlikuje je potreba da sve kontroliše, da se za sve zna razlog i da za sve postoji mesto, racionalna je, naučno orijentisana i često ima ulogu inženjerke u grupi. Klavir je instrument koji dominira njenom muzičkom temom, a njeni pokreti u borbi su tipično baletski. Ona je lik o čijoj prošlosti znamo najmanje, ali je i lik koji je eksplicitno zaljubljen u Stivenovu majku, što je konstantan izvor turbulencije u njenom odnosu sa Stivenom.

Stivenov otac, Greg, prisutan je u njegovom životu, iako nije deo primarne porodice i ne živi sa njima. On pruža jedinstven vid podrške u odrastanju koji bih okarakterisao kao sekundarni temelj Stivenovog detinjstva, njegovo usidrenje u ljudskom svetu, njegovu vezu sa bezbrižnošću. Ne čudi da je Greg predstavljen kao propali muzičar koji zadovoljstvo nalazi u nematerijalnim stvarima. Ponekad je predstavljen podjednako detinjasto kao Stiven, ali iz tog položaja često izviru saveti koje bi mogli da povežemo sa mudracima u žanru fantazije (primer Jode u „Zvezdanim ratovima“, Gandalfa u „Gospodaru prstena“, Dambldora u „Hariju Poteru“). Za razliku od ostalih očinskih figura u fantaziji, Greg je jedini u seriji koji nema nikakve veze sa čarobnim moćima i čiji saveti Stivena vezuju za detinje i ljudsko u njemu.

Koni Mahesvaran je Stivenova najbolja prijateljica, koja je u seriju uvedena kao visoko inteligentna devojčica koja prati pravila i pokazuje izrazitu ljubav prema učenju. Zahvaljujući svojoj gladi za znanjem, koja se kao i u sličnim ostvarenjima fantastičnog žanra koristi kao metafora za moć, Koni postaje jedino ljudsko biće koje može da pomogne Kristalnim draguljima u spašavanju sveta.

Pored ovih glavnih likova, postoji sijaset sporednih likova, kako Dragulja tako i ljudi koji žive u Bič Sitiju i koji su Stivenovi drugovi i drugarice. Ako ne računamo Dragulje, koje su sve žene, odnos muških i ženskih likova je gotovo jednak.

„Ohana znači porodica, porodica znači...“ ili reprezentacija netradicionalne porodice na studiji slučaja jedne epizode

Način na koji Stiven Univerzum gradi porodicu posmatraćemo na primeru epizode „Fusion Cuisine“. U ovoj, trideset i drugoj epizodi prve sezone, Stivenova netipična porodica predstavlja problem koji se isprečio između njega i Koni. Epizoda počinje telefonskim pozivom Konine majke, koja zatraži od Koni da priča sa Stivenovom majkom. Nakon što Garnet nespretno pokuša da se predstavi kao Stivenova majka, pri čemu izjavljuje da se deca igraju sa mačevima, da krvare i da su sada već mrtva, Koni je zabranjeno da se druži sa Stivenom, sve dok Konini roditelji ne upoznaju Stivenovu majku i oca. Stiven je u agoniji jer mu nije jasno kako da celu njegovu porodicu predstavi u vidu nuklearne porodice kakvu očekuju Konini roditelji, kada svaka od Kristalnih dragulja ima osobine dobre majke. Jedina opcija je fuzija sve tri Kristalna dragulja. Absurdnost tog rešenja vidimo na večeri sa Koninim roditeljima, gde Greg i (fuzija Garnet, Amatist i Perl) Aleksandrit, ogromna žena sa šest ruku, dolaze pred Konine roditelje i neuspešno glume heteronormativnu porodicu. Nestabilnost fuzije kao posledica različitih ličnosti Kristalnih dragulja je očigledna i dolazi do raspada Aleksandrit. Koni, suočena sa istinom, koju je skrivala od svojih roditelja beži, a Stiven je prati. Ona se u tom trenutku poverava da se boji da će Stivenova čudna porodica biti razlog zbog čega joj njeni roditelji neće dozvoliti da nastavi druženje. Stiven je pre toga rekao da on misli da se Koni njega stidi, a ova ispovest ga razuverava. Njih dvoje, na vrlo naivan način pokušavaju da pobjegnu zajedno, pritom zamišljajući kako će im samostalan život izgledati sve dok ih novoformirana Aleksandrit ne spreči u pokušaju bekstva. Na kraju, Kristalni dragulji i Konini roditelji izriču kazne za nedopustivo ponašanje, gde prepoznaju jedni druge kao dobre staratelje i Konini roditelji dopuštaju Koni da se druži sa Stivenom.

Uporedimo ukratko dve porodične jedinice koje su suprostavljenje u ovoj epizodi. Sa jedne strane imamo porodicu koja se lako uklapa u najšire rasprostranjen koncept porodice u popularnoj kulturi – muškarac i žena koji su u braku i koji imaju dete. Mahesvarani imaju

izrađenu hijerarhiju unutar porodične jedinice u kojoj svako zna svoje mesto i kome se povinuje. Možda nije zanemarivo reći da je ta hijerarhija dodatno ojačana institucionalizacijom, tj. priznata zakonom. Kako sami kažu, izuzetno su zabrinuti za bezbednost i potreban im je određen stepen kontrole kako bi se osećali sigurno u novim situacijama.

Sa druge strane, skoro kao antiteza prikazani su Kristalni dragulji, tj. Univerzumi. Ovo je struktura u kojoj se krvno srodstvo priznaje i slavi (Stiven i Greg), ali koje nije hegemono, dakle, krvno srodstvo je osnova za odnos Stivena i Grega ali nije ni u kom smislu ceo njihov odnos. Stivenove starateljke ga uče o sebi i o svetu, objašnjavaju gde on pripada u istoriji njihove grupe, ali mu ne nameću tu istoriju. One očekuju puno od njega, ali ga ujedno podržavaju i ohrabruju. U isto vreme se brinu za njega, potcenjuju ga, podilaze mu, ali ih on iznenađuje, izaziva i uči ih o njegovom svetu bar u istoj meri u kojoj one njega uvode u svoj svet. U ovoj funkcionalnoj grupi niko ne nameće autoritet, svi su naposljetku iskreni o tome kako se osećaju, a tajne se čuvaju jer postoji težnja da se neko zaštiti ili da se istina uvede odgovorno u porodicu, a ne jer neko to radi iz ličnog interesa. Dakle, pred sobom imamo jednu visokofunkcionalnu, ali i visoko nekonvencionalnu porodicu, i kao što je često slučaj sa netradicionalnim porodicama, ponekad se čini kao da je ceo svet okrenut protiv njih (u ovom slučaju zapravo jeste). Kako je i autorka Stivena Univerzuma rekla, ovaj crtani film govori o odrastanju i o onome sa čime se moramo suočiti dok se upoznajemo sa svetom van nas i svetom u nama.

U ovoj epizodi je možda po prvi put emotivno težište prebačeno sa Stivena na Koni, što je jedan vid izokretanja šablona kojeg se serija do sada držala. Ovaj način građenja konflikta ima smisla kada se poveže sa daljom analizom, a i svedoči o još jednom primeru „izvrtanja“ kao dobrom načinu da se preispitaju postojeći načini na koje kao društvo konstruišemo priče.

Ja bih analizu epizode zasnovao na nečemu što serija izuzetno dobro radi, a to je imenovanje osećanja koja zapravo stvaraju konfliktnu situaciju, a koja su posledica nečega što se desilo. U ovoj epizodi Koni je ta koja nosi osećanja straha i stida te ću na njoj graditi dalju interpretaciju. Prijateljstvo između Stivena i Koni, koje je u prethodnim epizodama uspostavljenjo, nesumljivo je okarakterisano kao pozitivno i podsticajno za rast i razvoj oba lika i ono što tom prijateljstvu sada staje na put nije čudovište sa drugog kraja galaksije čije motive ne možemo znati, već Konini roditelji koji očekuju da Stiven ima istu strukturu porodice kao i oni. Moglo bi se reći da oni preuzimaju ulogu „čudovišta nedelje“, nekog „lošeg momka“ koga

treba prevariti i pobediti. Međutim, oni nikada nisu jasno stavili do znanja kako očekuju da Stiven ima nuklearnu porodicu. Koni je ta koja je lagala da Stiven ima mamu i tatu iz straha da bi sve drugo moglo biti neprihvatljivo. Dakle, ko je onda zapravo negativac protiv koga se treba boriti u ovom slučaju?

U ovako otvorenom pitanju za tumačenje, možemo lako ubaciti odgovore kao što su nedovoljna reprezentacija netradicionalnih vidova porodice, heteronormativnost ili društvo prožeto patrijarhatom, ali ono na šta ova epizoda stavlja akcenat jeste šta je posledica navedenih stvari za pojedinca i pojedinku. Intenzivna osećanja, posebno ako imamo u vidu uzrast protagoniste i protagonistkinje, dovode ih do kraja epizode u potpunu izolaciju koja je predstavljena pokušajem bekstva, kada Koni na trenutak preseca sve veze i ruši sve mostove pokušavajući da sa jedne strane održi prijateljstvo koje ima sa Stivenom, a sa druge pobegne od stida i straha zbog kojih je morala da laže i pronalazi načine da zavara svoju porodicu. Ono što je zanimljivo je da Koni nikad ne pokušava da se usprotivi impliciranom stavu svojih roditelja. Ona uporno i uzaludno pokušava da nekako pomiri dve strane da bi održala jednu naizgled stabilnu a vrlo rigidnu strukturu i svoj položaj zaštićenog deteta u njoj. Ovo se dešava po cenu integriteta Stivenove porodice, a on je taj koji mora da pronalazi načine da se prilagodi, iako suštinski ne razume u čemu je problem što ima tri mame. Ali, kako Stiven razume tu situaciju? Njemu od početka nije jasno zbog čega je pitanje njegovog odgoja toliko problematično. Odrastanje sa Kristalnim draguljima omogućilo mu je slobodu čija je cena da ne razume, ili da ne razume u potpunosti, socijalne okvire u kojima ostali ljudi žive, pa on prilazi situaciji kao što bi prišao nekoj igri, sve u cilju da zadovolji Koni. Ono što mislim da je važno naglasti jeste to da niko iz Stivenove porodice ne ustaje u odbranu njihovog načina života, niko se ne buni što moraju da glume nuklearnu porodicu, niko ne oseća da je potrebno da brani svoj način života, osim Stivena, i to pri kraju epizode, kada posumnja da se Koni zapravo njega stidi. Na kraju, jedna nuklearna porodica prihvata netradicionalnu porodicu tek kada se ona dokaže da ume da brine o detetu po kriterijumima koje je nuklearna porodica odredila. Stiven je kažnjen time da nema privilegiju da gleda televiziju, i to je jedini put kada su Kristalni dragulji primenili ovakav prilaz roditeljstvu.

Uloga crtanih filmova u formiranju znanja je tema o kojoj nemam prostora da se bavim u ovom radu, ali jedan od bitnih faktora, čak i ako ne postoji prenos instruktivnog znanja (Francis, 2010) jeste sigurno empatijsko povezivanje sa likovima na ekranu ili prepoznavanje svojih

osećanja na animiranim likovima. U tom pogledu identifikacija straha i stida kao i reprezentacija netradicionalnih vidova porodice mogla bi biti vrlo značajna u pripremi mlade osobe da se nosi sa sličnim stvarima u odrastanju. Narativ da nešto što je drugačije mora da opravda svoje postojanje je, nadam se, samo prelazni oblik do kojeg se došlo pri uvođenju „drugačijeg“ u animiranu formu na male ekrane.

„Šefe, koj’ ti je vrug“ ili prikaz maskuliniteta

„STOP!!! Giant robots shouldn’t fight!“

Ako prihvatimo da su igračke i crtani filmovi jedan od načina da se deci nameće obrazac određenog roda, tj. da oni omogućavaju produkciju i reprodukciju roda (Francis, 2010), postavio sam pitanje kakvu nam to verziju maskuliniteta nudi Stiven Univerzum?

U nadernom poglavlju ću analizirati lik Stivena argumentujući tezu da je i u slučaju izgradnje (crtanja) njegovog maskuliniteta Rebeka koristila jedan oblik „okretanja naglavačke“ već ustanovljenih tropova u animacijama, koje su joj služile kao izvor inspiracije, u ovom slučaju *Sejlor Mun (Sailor Moon)*. *Pretty Guardian Sailor Moon* je originalno bio serijal japanskih stripova-manga koja je krenula sa izdavanjem 1991. godine kao projekat Naoko Takeuchi (*Takeuchi Naoko*), a zatim je postala animirana serija – anime koja je počela sa emitovanjem 1992. godine i postigla zapažen uspeh, ne samo u Japanu nego i u svetu. Serija prati grupu devojaka, na čelu sa nespretnom ali nežnom Usagi, koje imaju magične moći, transformišu se u magične čuvarke i brane svet od sila zla. Pored izraženih vizualnih referenci koje u Stivenu Univerzumu možemo naći na Sejlor Mun, poput načina na koji Dragulji prizivaju svoje oružije ili dizajna odeće Stivenove majke, postoji scena u epizodi „House Guest“ gde se na Stivenovoj polici vidi manga sa likom Sejlor Mun na koricama, čime se ova dva animirana poduhvata eksplicitno dovode u vezu, ali i daje omaž jednoj od najuticajnijih anima iz devedesetih godina. Stivena i Usagi dele više od dve decenije iako su u svojim svetovima vršnjaci, ali način na koji je konstruisan lik Stivena svoje obrasce nalazi u načinu na koji je konstruisana Usagi. Iskra inovacije koja je dovela do kvalitativne promene bila je preuzimanje Usaginih osobina i vezivanja istih za dečaka u prostornom i vremenskom kontekstu današnjih SAD.

Stivenove čarobne moći kao što su prizivanje štita, lečenje, lebdenje, mogućnost komunikacije sa biljkama, jesu moći koje su tipično vezane za sporedne ženske likove u sličnim

oblicima fantastične naracije. Vizuelno, Stivenove moći su predstavljene roze bojom i ružama. Fikcionalni likovi okarakterisani ovim moćima preuzimaju ulogu negovateljica koja se lepo slaže sa očekivanjima koja se nameću ženskom rodu u patrijarhalnom društvu. Jedan od dobrih primera za to su MMO igrice (engl. *Massively multiplayer online game*) sa fantastičnim sadržajem, gde su likovi podrške, u vidu onih koji leče, vrlo često ženskog roda, a uobičajno je i da ih igraju žene (Omenagathorion 2014).

Sličnost u moćima koje poseduju Stiven i Usagi nije potpuna. Usagi je u odnosu na njene saborkinje prikazana kao najslabija, ali poslednji udarac je onaj koji ona zadaje, a koji najčešće izleći zaposednutu žrtvu nekog zla koje ju je preobratiло u čudovište. Ovu strukturu tima možemo da primetimo u prvoj sezoni Stivena Univerzuma, gde je Stiven taj koji je nedorastao fizičkoj snazi Dragulja, ali koji polako otkriva svoju moć lečenja koju želi da upotrebi na zaposednutim Draguljima. Međutim, sličnost postaje očigledna kada uporedimo moralni kompas i ponašanje Stivena i Usagi.

Usagi je osoba koja može da bude prijateljica svima, osoba koja uspeva da samožrtvovanjem pridobije poverenje neprijatelja/ica i učini ih saveznicima/ama (kao u slučaju Čuvarica Spoljašnjih Planeta). Usagi ima sposobnost neobuzdane empatije kako prema svojim prijateljima/icama tako i prema neprijateljima/icama, zbog čega njene odluke kao predvodnice često imaju naizgled katastrofalne posledice na svet. Međutim, njeni kapaciteti saosećajnosti koji su povezani sa magijom koju poseduje obično dovedu do neočekivanog obrta, gde se pokazuje da je njeno žrtvovanje učinilo da se svi iskupe i spasu, podjednako i prijatelji/ice i neprijatelji/ice njenog tima. Ovo je možda najočiglednije u završnim epizodama *Sejlor Mun S* sezone, gde Usagi u pokušaju da spase Hotaru (devojčicu koja se odala mračnoj strani) zanemari spasavanje sveta, ali u svom pokušaju da spasi Hotaru otkrije da je njeno srce čisto i probudi moć koja joj omogućuje da spase i svet i Hotaru. Još jedan primer Usaginog moralnog usmerenja, koje se zasniva na empatiji i ljubavi prema svima, jeste poslednja epizoda ove serije u kojoj namučena Usagi odbija mač koji bi joj dao snagu da pobeđi zlo (koje je već uništilo sve što je ikada volela) već bira, naizgled uzaludno, da to zlo razume i prihvati i tim svojim činom neutrališe zlo, spasavajući Svet i svoje pale saborce i saborkinje.

Ovakvo ponašanje i moralni kompas se kao u ogledalu može pratiti kod Stivena, iako imam u vidu da je Stiven Univerzum serija koja još traje, a da je *Sejlor Mun* završena. Stiven je

takođe osoba koji uspeva da se sprijatelji sa svima, uključujući npr. mrzovoljnog Larsa i popularnu decu koja su starija od njega. On uspeva da pridobije poverenje Dragulja, koji grupu Kristalnih dragulja posmatraju kao svoje neprijatelje (u slučaju Lapis Lazuli i Peridot). Stiven staje na stranu čudovišta onda kad oseti da ona pate, koristeći svoje telo da ih zaštiti od napada Kristalnih dragulja. Stiven je iskusio situaciju u kojoj mu je bilo ponuđeno oružje kojim bi mogao da potpuno uništi svoje neprijatelje time što bi im slomio dragulje, ali vođen idejom da niko ne treba da pati on odbija taj instrument uništenja svestan da mu je budućnost u najbolju ruku neizvesna, i izlaže se situaciji opasnoj po život, iz koje nema izlaza.

Iako Sejlor Mun u svojoj postavci govori o jakim ženskim likovima, bilo bi teško govoriti o ovom animeu kao feminističkoj seriji. Junakinje ove animirane serije prate veliki broj obrazaca koji su karakteristični za patrijarhalni, heteronormativni model rodnih uloga. Za detaljniju analizu feminističkog čitanja amine u kontekstu Japana ovaj rad nažalost nema prostora. Međutim, kada obrasce ponašanja prebacimo u animiranu seriju u kojoj je glavni lik dečak dobijamo novi model maskuliniteta. Dobijamo dečaka koji se raduje svojoj ulozi onoga ko leči, dečaka koji se oseća slobodno da place,² dečaka koji neironično nosi tradicionalno žensku odeću, i dečaka koji slobodno verbalizuje svoja osećanja uključujući i strah. Možda najvažnije, dobijamo dečaka koji je izuzetno empatičan pa oseća bol drugih kao sopstveni bol, nešto što je izuzetno retko za bilo koji muški lik u fantaziji ili naučnoj fantastici. Ovakva matrica za građenje rodnog identiteta pruža nešto novo na televiziji i ruši dosad najčešći prikaz maskuliniteta, pa je možemo okarakterisati kao subverzivnu. Zajedno sa animiranim serijama kao što su *Vreme za avanturu*, *Neverovatan svet Gambola (The Amazing World of Gumball)* i *Klarens*, Stiven Univerzum čini novu generaciju crtanih filmova koji polako ruše narrative prethodne generacije animiranih serija na CN, kao što su *Ben 10*, *Deksterova laboratorija*, *Samuraj Džek* i *Deca iz susedstva (Kids Next Door)*. U ovim animiranim serijama, kao i u većini formata koji se bave fantastikom i naučnom fantastikom, muški lik heroja mora da se dokaže u nekom vidu borbe, pobedi neprijatelja i osvoji nagradu, a narativ koji se nudi je pojednostavljen i predstavlja svet kao borbu između dobra kao samodatog i zla kao samodatog. Animirane serije nove generacije, na čelu sa Sivenom Univerzumom, konflikt najčešće ne rešavaju nasiljem i dokazivanjem dominacije nad nekim drugim već razgovorom i deeskalacijom situacije, a svet koji predstavljaju

² Video kompilacija svih scena plakanja na *YouTube*-u traje 23. minuta.

je mnogo bogatiji jer ne postoje inherentno zli likovi koji ne mogu da prođu kroz proces transformacije.

„Negde, tu iza duge“ ili zaključak

Priđemo li pripovedanju svesni i svesne problema kojima se danas bavi feminizam, korišćenjem jednostavnih alata možemo arhetipske priče ispredati na nove načine, koji u sebi sadrže obrasce subverzivne za tradicionalno patrijarhalno društvo. Priđemo li pripovedanju svesni i svesne odgovornosti prema onima koji će našu priču čuti, imamo li izbora osim da im ponudimo svet koji nije ograničen na rodno binarno, heteronormativno društvo. Priđemo li pripovedanju sa mišlju da je „univerzum sastavljen od priča, a ne atoma“ (Muriel Rukeyser), pod kojim mikroskopom ćemo radi analize rastaviti sebe i svet oko nas, a sa kojom brižnošću ćemo ponovo sastaviti sebe i ono što nas okružuje. Priđem li pripovedanju polazeći od sebe, zaprepasti me koliko jedan Stiven može da znači jednom Stefanu u pronalaženju smisla u, ponekad, vanzemaljski grotesknom svetu.

Literatura

Calvin, Ritch. 2008. *Gilmore girls and the politics of indentity: Essays on family and feminism in television series*. Jefferson North Carolina, McFarland and Company, Inc.

Duhaček, Nađa. 2013. “Gendering knowlage in popular culture.” MA diss., Ljubljana Graduate School od the Humanities.

Hall, Stuart, ed. 1997. “Representation: Cultural Representations and Signifying Practices.” 1-11. London, Sage publication.

Hoff Kraemer, Christine. “Disney, Miyazaki, and Feminism: Why Western girls need Japanese animation.” <http://www.christinehoffkraemer.com/miyazaki.html>.

Howe-Smith, Nia. 2015. “Steven Universe creator on growing up, gender politics, her brother.” *Entertainment Weekly*, June 15, 2015. <http://ew.com/article/2015/06/15/steven-universe-creator-growing-gender-politics-her-brother/>.

- Ito, Robert and Enger, Jeremy. 2013. "Rising animators spring into motion". *New York Times*, July 26, 2013. <http://www.nytimes.com/2013/07/28/movies/rising-animators-spring-into-motion.html>.
- Francis, Becky. 2010. "Gender, toys and learning." *Oxford Review of Education* 36(3): 325–344.
- Sugar, Rebeca, creator. *Steven Universe*. 2013; USA: Warner Brothers, 2018. DVD
- Takeuchi, Naoko, creator. *Pretty guardian Sailor Moon*. 1992; Japan: Toei Animation, 2003. DVD
- Smith, Zack. 2013. "Rebeca Sugar brings Steven Univers to life." *Newsarama*, November 4, 2013. <https://www.newsarama.com/19471-rebecca-sugar-brings-steven-universe-to-life.html>
- "Case study: Gender in League of legends." *Omegathotion*, July 28, 2015. <https://omegathorion.wordpress.com/2014/07/28/case-study-gender-in-league-of-legends/>
- "Emotional Expression on Steven Universe" YouTube video, 16:48. Posted by: "Pop Culture Detective" Jul 13, 2016. <https://www.youtube.com/watch?v=5Z5ICVEIRIk>.
- "How Does Steven Universe Expand Our Ideas of Family?" Youtube video, 12:35. Posted by: "Idea Channel. PBS Digital Studios" April 1, 2015 <https://www.youtube.com/watch?v=Jpng3BXvg4o>
- "Monday's Cable Ratings & Broadcast Finals: MNF Trumps Voice in Demos, Viewers." *Futon Critic*, May 11, 2013. http://www.thefutoncritic.com/ratings/2013/11/05/mondays-cable-ratings-and-broadcast-finals-mnf-trumps-voice-in-demos-viewers350113/cable_20131104/.
- "The Subversive Boyhood of Steven Universe" YouTube video, 16:26. Posted by: "Pop Culture Detective" October 17, 2016. <https://www.youtube.com/watch?v=Gvj9ebIePIM>